

متن سخنرانی جناب آقای دکتر حسین نمازی

مقام محترم وزارت امور اقتصادی و دارایی

بسم الله الرحمن الرحيم

ضمن تشکر از همه همکاران عزیز و میهمانان گرامی سعی می‌کنم در این فرصت کوتاه چند نکته را به استحضار برسانم.

با تشکر از همه کسانی که از ابتدا در تهیه و تدوین لایحه قانون بانکداری بدون ربا زحمت کشیدند این نکته را عرض کنم که از همان شروع کار یک نگرانی بین بعضی همکاران و دوستان و تعدادی از آقایان حوزه وجود داشت و آن نگرانی این بود که قانون بانکداری بدون ربا پوششی بشود برای ادامه نظام بانکداری ربوی و فقط در تغییر شکل آن مؤثر باشد. یعنی نظام بانکداری با همان محتوای سابق به کار ادامه دهد.

همانطور که استحضار دارید نظام بانکداری ربوی مبتنی است بر تضمین سپرده صاحب سپرده و همین‌طور تضمین پرداخت نرخ بهره ثابت بدون توجه به عملکرد فعالیتهای اقتصادی و سودی که عملاً این سپرده‌ها به دنبال فعالیتهای اقتصادی به وجود می‌آورد. در نظام بانکداری اسلامی بر اساس عقود شرعی و مشارکت، نه اصل سپرده تضمین می‌شود و نه از قبل نرخ بهره ثابتی برای صاحبان پس‌انداز تضمین می‌شود. البته این مسأله مطرح است که بانک می‌تواند به عنوان شخص ثالث واسطه‌ای باشد بین صاحبان سپرده و متقاضیان سپرده یعنی سرمایه‌گذاران و بانک، اصل سپرده را بیمه کند که این امر به لحاظ شرعی فاقد اشکال است. همین‌طور با توجه به اینکه نتیجه فعالیتهای اقتصادی و سودی که حاصل می‌شود از قبل مشخص نیست بنابراین بانک می‌تواند یک درصدی را به عنوان علی‌الحساب به صاحبان سپرده پرداخت کند.

همین‌طور بعضی از فعالیتهای بانکی در چارچوب عقود که انجام آنها راحت‌تر است با سهولت و سرعت بیشتری انجام گیرد، مثل فروش اقساطی، که این نوع قرارداد برای نوع خاصی از

مبادلات و فعالیتهای اقتصادی پیش‌بینی شده و خیلی راحت‌تر است و به لحاظ ماهیت هم خیلی نزدیک‌تر است به فعالیت‌هایی که بانکهای ربوی انجام می‌دهند. همه اینها تا اندازه‌ای هم قابل فهم است و هم غیر قابل اجتناب، برای اینکه وقتی نظام بانکداری ما می‌خواست یک مرحله انتقالی را پشت سر بگذارد و از نظام قبلی تبدیل به نظام بانکداری اسلامی شود، یقیناً تمهیدات و تجهیزاتی را لازم داشت و این تحول مدتی طول می‌کشد. به همین دلیل این رویه‌ها، روشهای جایز و قابل قبولی به حساب می‌آید، منتهی از آن طرف هم این نگرانی وجود داشت که اگر همزمان با این تمهیدات زمینه این تحول بوجود نیاید، عملاً ما یک نظام بانکداری خواهیم داشت که محتوای آن همان محتوای سابق است و به لحاظ اصول و قوانین شرعی در واقع مشکلاتش را سعی کرده‌ایم به شکلی برطرف کنیم. در اینجا اشاره می‌کنم به ملاقاتی که هیات دولت روز یکشنبه دوم شهریورماه با مقام معظم رهبری داشتند، ایشان ضمن تأکیدی که بر اجرای قانون داشتند تأکید کردند که توجه به محتوای قوانین نیز بشود یعنی صرفاً ظاهر قوانین اگر رعایت شود بدون توجه به روح و محتوای قانون، همان داستان اصحاب سبت می‌شود که اشاره نمودند.

نظام بانکداری اسلامی مبتنی است بر اصل مشارکت و سایر عقود شرعی و همانطور که عرض کردم تضمینی برای اصل سپرده انجام نمی‌گیرد و سود حاصله بر اساس توافقی بین صاحب سپرده و استفاده‌کننده از آن تقسیم می‌شود. سیستم بانکی در واقع به عنوان نهادی است که منابع مالی را برای فعالیتهای اقتصادی تأمین می‌کند. اگر ما موفق بشویم که سهم صاحبان سپرده را بر اساس سود واقعی آنان بپردازیم با بسیار از مسائلی که ما امروز با آنها روبرو هستیم، مواجه نخواهیم بود. این سؤال که آیا ما بیائیم و مثلاً نرخ تورم را برای صاحبان سپرده جبران کنیم، سؤالی است که مربوط می‌شود به یک نظام ربوی.

در یک نظام ربوی بررسی می‌کنند که نرخ تورم چقدر است، صاحب سپرده آیا برایش صرف می‌کند که پولش را با توجه به نرخ بهره‌ای که معین شده در بانک بگذارد یا اینکه، فرض کنید نرخ تورم ۱۰ درصد است و بانک می‌خواهد فقط ۸ درصد سود پرداخت کند، صاحب سپرده می‌گوید که من هرگز نمی‌آیم پولم را در بانک بگذارم ولی اگر قرار باشد سهم صاحب سپرده بر اساس سود حاصله تقسیم بشود، اصلاً دیگر مسأله جبران کاهش ارزش پول و نرخ تورم مطرح نخواهد بود. فرض کنید دو نفر خارج از سیستم بانکی با یکدیگر مشارکت می‌کنند، سرمایه را به جریان می‌اندازند و سودی حاصل می‌شود. وقتی که سود بر اساس نتیجه این فعالیت اقتصادی تقسیم گردید در اینجا دیگر مسأله تورم مطرح نمی‌شود. اتفاقاً من عرض می‌کنم بر عکس اگر تورمی باشد از فعالیتهای اقتصادی انتظار سود بیشتر می‌رود.

فرض کنیم کالایی تولید می‌شود یا خدمتی ارائه می‌شود تا زمانی که کالا به بازار عرضه می‌شود و قیمت‌ها افزایش پیدا می‌کنند، طبعاً این افزایش قیمت‌ها موجب می‌شود سود بیشتری از

این فعالیت اقتصادی حاصل شود و مشارکین منتفع شوند. اگر تقسیم سود در نظام بانکداری ما براساس سود واقعی باشد مسأله رعایت نرخ تورم خودبخود حل است، چون می‌بینیم علیرغم این تورم سودی حاصل شده است. به هر حال شخصی که می‌خواهد یک فعالیت اقتصادی انجام دهد، آیا با توجه به تورم در نظر می‌گیرد که این فعالیت اقتصادی سودآور است یا نه؟ علیرغم نرخ تورم وقتی سودی حاصل می‌شود در واقع می‌تواند نظر سپرده‌گذار را تأمین بکند.

البته در این زمینه مسائل دیگری هم مطرح می‌باشد. برای پیاده شدن نظام بانکداری باید تمام اجزاء اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاستهای اقتصادی همگام باشند و یکدیگر را یاری کنند.

من همینطور که این مسأله را عرض کردم، نکته دیگری را هم عرض می‌کنم، اگر ما بیاییم بدون نظر سپرده‌گذاران از سپرده‌های آنان برای هزینه‌ها و یا طرحهایی که بازدهی اقتصادی ندارد استفاده کنیم، علیرغم اینکه ممکن است کارهای خوبی هم باشد لکن این امر باید از دو بُعد مورد توجه قرار بگیرد، یکی از لحاظ شرعی، من از آیات عظام و کسانی که زحمت کشیدند در زمینه مسائل پولی و بانکی تقاضا می‌کنم که بررسی کنند و نظر بدهند، آیا اگر فردی سپرده‌خودش را در بانک می‌گذارد و قرارداد می‌بندد که بانک پولش را در یک فعالیت اقتصادی به کار گیرد در طرحهایی که شاید بتوان هزینه آن را از منابع مالی دولت تأمین نمود، نتیجه این می‌شود که در مجموع سود بانک کاهش پیدا کند، سودیکه بانک از به کارگیری این منابع و در اختیار گذاردن آن به سرمایه‌گذاران و متقاضیان سپرده به دست می‌آورد و این امر باعث می‌شود که عملاً سپرده‌گذاران به حق خودشان نرسند.

ما بجای اینکه بیاییم صحبت از نرخ تورم بکنیم باید راههایی را که موجب می‌شود حقوق سپرده‌گذاران تضییع شود و به حقشان نرسند، ببندیم. شاید برای شما تعجب‌آور باشد و بگوئید که یک نفر به عنوان وزیر اقتصاد و دارایی باید خوشحال باشد که سیستم بانکی هم به کمک نظام مالی کشور می‌آید و مشکلات اقتصادی دولت کاهش پیدا می‌کند، هرچه بیشتر از سیستم بانکی استفاده شود وزیر اقتصادی و دارایی یا وزارت اقتصاد و دارایی کمتر مشکل دارد، لکن اگر کسی به تمام مسائل اقتصادی به عنوان یک مجموعه توجه داشته باشد هرگز راضی نمی‌شود که جایی آباد شود و جای دیگری خراب، ما نمی‌خواهیم به زیان سیستم بانکی، خراب شدن نظام بانکی و تضییع حقوق سپرده‌گذارانمان جایی را آباد کنیم، طرحی را راه بیندازیم و خیال کنیم که در مجموعه کمک کرده‌ایم، ممکن است که جایی را آباد بکنیم ولی لطمه‌زدن به سیستم بانکی، اثرهایی دارد که می‌تواند اثر مثبت این فعالیتهای جزئی را هم خنثی نماید.

برای پیاده کردن سیستم بانکداری اسلامی بر اساس پرداخت حقوق صاحبان سپرده طبق سود واقعی یقیناً ما نیاز به تجهیزات و ابزار پیشرفته‌ای داریم. این سیستم مستلزم یک حسابرسی

و نظارت دقیق، کامپیوتری کردن سیستم بانکی و تعیین سود واقعی است. به همین دلیل است که من عرض کردم آن تمهیداتی که اندیشیده می‌شد و مجوزهای شرعی هم که گرفته می‌شد از خود حضرت امام (ره)، علمای اعلم و مراجع عظام در همین راستا بوده که به هر حال ما تا زمانی که نتوانیم سود واقعی را برآورد کنیم و حقوق صاحبان سپرده را پرداخت نمائیم، راههایی را اتخاذ کنیم که با چارچوب و قوانین شرعی نیز مغایرت نداشته باشد و این قابل قبول است. ولی همانطور که عرض کردم برای پیاده کردن نظام بانکداری اسلامی باید به دنبال فراهم کردن این زمینه‌ها نیز باشیم. اما ایجاد امکان برای برآورد سود واقعی و استفاده از تجهیزات کامپیوتری در حالی که اعتبارات اعطایی بانکها چند صد میلیارد ریال بالاتر از اعتبارات مصوب باشد چه دردی را برای ما دوا می‌کند؟ ما یک جا بیائیم حساب را دقیقاً تا آخرین ریال داشته باشیم و از یک جا صدها میلیارد ریال اعتبارات اعطایی بانکها تحت فشارهای مختلف از سقف مصوب افزایش پیدا کند. بدین دلیل است که عرض می‌کنم کلیه نظام کشور و سیاستهای اقتصادی باید هماهنگ باشند و یاری کنند تا بتوانیم نظام بانکداری اسلامی را انشاء... پیاده کنیم.

آنچه که مهم است جهت‌گیری نظام بانکداری است. هیچیک از مسؤولین اقتصادی کشور در هیچ زمینه‌ای نه تنها در نظام بانکداری بلکه در زمینه‌های دیگر اقتصادی هم ادعا ندارند که ما اکنون در جامعه موفق شده‌ایم نظام اقتصاد اسلامی یا نظام بانکداری اسلامی را به طور کامل آنگونه که مطلوب است پیاده کنیم. مهم جهت‌گیری و حرکتی است که در این زمینه می‌شود و امیدواریم با تأییدات خداوند متعال انشاء... موفق بشویم این سیستم را کاملاً متحول کنیم و در چارچوب قوانین شرع به نهایت مطلوب برسانیم. با تشکر از توجهی که فرمودید و حوصله‌ای که به خرج دادید.

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته